

PREMIA BOHEMICA

Gertraude Zand

PREMIA BOHEMICA

Gertraude Zand

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Zand, Gertraude, 1964-

Gertraude Zand / autoři textů Gertraude Zand, Jan Malura a Tomáš Kubiček. -- Brno : Moravská zemská knihovna, 2024.

-- 77 stran. -- (Premia Bohemica)

Český text

Částečně přeloženo z němčiny. -- Obsahuje bibliografie, bibliografické odkazy a rejstřík

ISBN 978-80-7051-349-1 (brožováno)

* [80(=16)+908(4)]-055.2 * [80(=162.3)+908(437.3)]-055.2

* 80(=16)+908(4) * 80(=162.3)+908(437.3) * 821.162.3 *

821.162.4 * 82.0 * (436) * (048.8) * (082) * 012

- Zand, Gertraude, 1964-

- Premia Bohemica (ocenění)

- slavistky -- Rakousko -- 20.-21. století

- bohemistky -- Rakousko -- 20.-21. století

- slavistika -- Rakousko -- 20.-21. století

- bohemistika -- Rakousko -- 20.-21. století

- česká literatura

- slovenská literatura

- literární věda

- studie

- sborníky

- personální bibliografie

80 - Filologie [11]

© Moravská zemská knihovna v Brně, 2024

Fotografie © archiv Gertraude Zand, 2024

ISBN 978-80-7051-349-1

Premia Bohemica

Moravská zemská knihovna v Brně na základě pověření ministra kultury České republiky uděluje od roku 2017 cenu Premia Bohemica. Cena je určena zahraničnímu bohemistovi nebo překladateli, který se ve své zemi zasloužil ve výrazné míře o propagaci české literatury.

Do roku 2001 cenu udělovala Nadace Český literární fond, v letech 2002–2011 Obec spisovatelů (za podpory NČLF). S podporou Obce spisovatelů ji nyní uděluje Moravská zemská knihovna.

O udělení ceny rozhoduje komise složená z předních literárních vědců z univerzitních i akademických pracovišť v České republice a z dřívějších laureátů ceny. V minulosti cenu získali například Susanna Roth (1993), Oleg Malevič (1998), Christa Rothmeier (1999), Reiner Kunze (2004), István Vörös (2005), Edgar de Bruin (2008), Urs Heftrich (2017), Robert Burton Pynsent (2018), Annalisa Cosentino (2019), Xavier Galmiche (2020), Dorota Dobrew (2021), Alessandro Catalano (2022) a naposledy Stefan Michael Newerkla (2023).

V roce 2024 se laureátkou ceny Premia Bohemica stala literární vědkyně Gertraude Zand.

Obnovením udílení ceny Premia Bohemica vyjadřuje Ministerstvo kultury České republiky úctu k práci

zahraničních bohemistů a překladatelů, kteří pomáhají šířit prostřednictvím české literatury povědomí o české kultuře a společnosti, a upevňují tak pozici České republiky ve světě.

Vystudovala slavistiku/bohemistiku, historii, filozofii a psychologii na vídeňské a pražské univerzitě. Od roku 1994 působí jako asistentka, od roku 2003 jako odborná asistentka na Ústavu slavistiky Vídeňské univerzity. Učí českou a slovenskou literaturu a obecnou literární vědu. Ve svých pracích se zabývá především českou literaturou 20. století, hlavním předmětem jejího zájmu se stala neoficiální literatura 50. let (Egon Bondy, Ivo Vodsedálek, Honza Krejcarová), autentické žánry (deníky, dopisy, životní dokumenty) a kontakty mezi českou, slovenskou a rakouskou literaturou. Publikovala mimo jiné studie o Boženě Němcové, Jakubu Demlovi, Bohumilu Hrabalovi, Janu Zábranovi, Libuši Moníkové, Karlu Šiktancovi, Jáchymu Topolovi. Rozsah jejího odborného zájmu dokládají erudované studie o období národního obrození či českém baroku.

Není snadné být literárněvědnou bohemistkou ve Vídni, a to z mnoha důvodů. Vídeňská univerzita je kolosem, v němž slavistika a bohemistika hrají roli minoritního oboru s malým počtem studentů a badatelskými aktivitami, které ze své podstaty mohou jen těžko naplňovat aktuální představy o excelentní vědě podle globálních citační rankingů. Zároveň má tamější bohemistika za sebou dlouhou a silnou tradici, která zavazuje. V příštím roce si budeme připomínat 250. výročí zavedení univerzitního studia českého jazyka ve Vídni a je velmi příhodné a symbolické, že poslední dva laureáti ceny Premia Bohemica jsou právě zástupci vídeňské bohemistiky (ten předchozí, Stefan M. Newerkla, mj. významně přispěl k poznání jejích počátků).

Vzhledem k bohaté minulosti a situovanosti v rakouské metropoli, tradičně spojené s českým živlem, se od vídeňské bohemistiky leccos očekává. Zároveň nelze přehlížet, že doba se změnila, zlaté časy, kdy byl o studium češtiny ve střední Evropě nebývalý zájem, jsou pryč. Studentské motivace jsou více pragmatické a patří k nim spíš snaha ovládnout užívání jazyka než touha ponořit se do českých literárních děl. Zahraniční bohemistické katedry si v této situaci přirozeně nemohou dovolit luxus úzké specializace, jak jsme na to zvyklí z našeho prostředí; literární historik-bohemista

tady musí zvládat výuku různých disciplín a různých časových období a k tomu mít svá vyhraněná vědecká témata. To jsou skutečnosti dobře známé, ale zdá se mi potřebné si je znovu připomínat. Není tedy jednoduché, opakuji, být literárněvědnou bohemistkou ve Vídni. Shrňme si, jak tuto roli zvládá letošní laureátka.

Kromě bohemistiky absolvovala Gertraude Zand na Vídeňské univerzitě také dějiny, filozofii, pedagogiku a psychologii. Češtinu studovala rovněž na Univerzitě Karlově v Praze a ve Vídni pokračovala doktorátem, který úspěšně završila v roce 1997 prací *Totaler Realismus und Peinliche Poesie. Tschechische Untergrund-Literatur 1948–1953*. Od roku 1993 působí na Institutu slavistiky jako literární vědkyně specializovaná na západoslovanskou oblast, její akademická kariéra je tedy s vídeňskou bohemistikou nepřetržitě spojena více než tři desetiletí.

Už na prahu své odborné dráhy si Gertraude Zand našla klíčové téma, k němuž se pak v různých podobách vrací. Výzkum počátků literárního undergroundu zároveň silně rezonoval i v českých zemích, jak o tom svědčí ohlasy na českou verzi její disertace, která vyšla pod názvem *Totální realismus a trapná poezie* v nakladatelství Host v roce 2002. Analyzovaná díla jsou tu v očích Gertraude Zand reakcí na lidskou existenci jako takovou a zároveň na situaci společensko-politickou, vyjadřují napětí mezi vnější banalitou stalinské doby a vnitřním, intimním světem. Už tady se

profiluje badatelka, která se opírá o teoretické zázemí, ale nemá potřebu jej rozložitě a sofistikovaně vystavovat na odiv, protože jádrem její práce je vnímavé čtení samotných textů. A zároveň interpretka se schopností přesahovat úzký obzor a pozorovat českou literaturu v širších perspektivách. V této knize ukazuje ku příkladu, jak už v padesátých letech 20. století rozvíjí okruh Egona Bondyho poetiku, která se o dvacet let později začne, zejména v ruském prostředí, označovat jako soc-art.

Svůj počáteční zájem o absurditu a prolínání banálního s vážným Gertraude Zand neopouští ani v dalších pracích, snad se v tom otiskuje její vídeňské, středoevropské cítění se smyslem pro grotesku a mystifikaci. Dále se věnuje osobnostem jako Egon Bondy nebo Honza Krejcarová. Využívá přitom i svůj mateřský jazyk, tedy němčinu, když se objevně zaměřuje na Bondyho německou poezii, v níž nachází jazykovou hru i prvek záměrné ideové provokace. Principy alternativní kultury jsou pro vídeňskou badatelku přitažlivé trvale, jak o tom svědčí i několik českých a německých statí věnovaných dílu Jáchyma Topola. Pozornost k osobnostem svobodným, které se pohybují mimo mainstream nebo na jeho okraji, ji přivedla také k Boženě Němcové a jejím vídeňským stopám. Jestli mě paměť neklame, úplně první místo, které mi Gertraude Zand před mou první přednáškou ve Vídni ukázala, byl kostel v Alserstrasse, kde byla Němcová

pokřtěna. Za velmi cenný lze považovat její pohled na dosud málo reflektovaný zápisník Boženy Němcové s bohatými excerpceci z německojazyčné literatury. Ostatně zájem o nejrůznější ego-dokumenty, deníkové zápisky, korespondenci a další formy autentického, zdánlivě neliterárního psaní provází Gertraude Zand dlouhodobě. Tyto texty chápe jako „záznamy“ lidské existence, jako tom svědčí i její studie o Janu Zábřanovi, kde se jinakost člověka, pohybujícího se „mimo struktury“, nahlíží mj. z hlediska psychologického. Literatura se tedy v jejím pojetí vztahuje především k člověku samému, je cestou, jak vyjádřit jeho intimitu i utrpení.

Zájem o estetiku undergroundu a další okrajové fenomény však neznamená, že se Gertraude Zand vyhýbá reflexím literatury oficiální a prorežimní. Rád bych upozornil zejména na dvě statě, v nichž předkládá podle mého názoru objevné čtení dvou českých próz jako kolonizačních románů. Řezáčův *Nástup* je představen jako nástroj i produkt kolonizace, líčí totiž poválečné osídlování Sudet a zároveň se podřizuje modelům sovětské socialistické literatury. V důmyslné interpretaci Knapova románu *Pusztá* je cizí krajina vyložena coby protivník i předmět mužské fantazie, jako „vzdorovitá žena“, která musí být zkrocena. Obě tyto statě také velmi dobře ukazují způsob psaní Gertraude Zand, badatelky, která nám na začátku jasně sdělí, čím se bude zabývat a jaké otázky si bude klást, poté rozvíjí

interpretaci za pomoci trefně volených textových fragmentů a rozsahově uměřeného výkladu. Toto umění stručnosti a srozumitelnosti by dnes mohlo sloužit jako vzor mladým badatelům a badatelkám, jejichž texty jsou nejednou zahlceny vstupní akademickou rétorikou a bují do neúnosných rozměrů.

Stať o Řezáčově *Nástupu* vznikla pro česko-německý sborník *Transfer, vyhnání, odsun v kontextu české literatury* (2004), jehož byla Gertraude Zand editorkou (společně s Jiřím Holým). Je to kniha dodnes citovaná, zejména proto, že shrnuje české a německé příspěvky na téma, které bylo a do značné míry stále je v přeshraniční perspektivě málo reflektované, a zároveň přináší pohled mezioborový. Gertraude Zand se stala vědeckou editorkou také dalších mezinárodních kolektivních publikací, z nichž dvě byly zaměřeny na barokní kulturu a literaturu: *České baroko. Jazyk, literatura, kultura* (1999, společně s Jiřím Holým) a *Jezuitská kultura v českých zemích* (2018, společně se Stefanem M. Newerklou). Obě vznikly u příležitosti jubileí prof. Josefa Vintra, významné postavy vídeňské bohemistiky, a obě účelně spojují analýzy literatury 17. a 18. století ve vícejazyčných kontextech s filologickou perspektivou a zároveň s pohledem na „druhý život“ baroka. Právě k němu má co říct také Gertraude Zand, jak to ukazuje zejména v eseji o *Tanci smrti* Karla Šiktance. V jeho poezii přesně vnímá rozdíly mezi barokem a jeho ohlasy v moderní době: Šiktanc

se vyjadřuje expresivně a prostřednictvím mnoha kontrastů, ale ideový obzor jeho veršů je jiný, Bůh tu nemá svět pod kontrolou. Mohli bychom uvádět další příklady širokého badatelského rejstříku letošní laureátky. Patří k němu přirozeně i tradiční doména zahraničních bohemistů, tedy studium komparativní, spojené s tématem „česká literatura ve světě“. Z množiny prací k česko-rakouským kontaktům uveďme alespoň studii o bohaté a různorodé recepci Haškova Švejka v Rakousku.

Pozoruhodnou citlivost k různým tématům a literárním obdobím velmi dobře zrcadlí také rozmanitost kurzů, které Gertraude Zand vedla a vede v rámci Institutu slavistiky, přičemž studenti i kolegové ji znají jako svobodnomyslnou učitelku se vstřícným přístupem ke svým posluchačům. Do jejího pedagogického portfolia patří také výuka starší české a slovenské literatury. A v této souvislosti jsem měl možnost s Gertraude Zand úžeji spolupracovat, když se rozhodla adaptovat má ostravská skripta ke starší české literatuře pro potřeby vídeňské výuky. Bylo pro mě velmi inspirující diskutovat s ní o překladu českého textu a jeho přizpůsobení pro zahraniční, německojazyčné publikum. Při této i další spolupráci jsem Gertraude Zand poznal také jako pečlivou editorku i překladatelku, která má v sobě filologickou rozvahu a kráčí vpřed neuspěchaně, s užitečnými otázkami a jasným cílem.

Od zahraničních bohemistů, překladatelů a lektorů očekáváme, že v zemi svého působení propagují českou

kulturu a literaturu a rozvíjí bohatou síť kontaktů. Mám dojem, že vzhledem ke geografické a kulturní pozici Vídně jsou tato očekávání silnější než jinde. Gertraude Zand ráda přijímá také tuto roli kulturní ambasadorky. Je milou hostitelkou akademických i jiných návštěv, spolupracuje s Českým centrem u Velvyslanectví České republiky ve Vídni, podílí se na organizaci výstav, literárních večerů, konferencí, exkurzí ad.

Není lehké být literárněvědnou bohemistkou ve Vídni, ale Gertraude Zand zvládá tento úkol znamenitě.

Jan Malura

Gertraude Zand

Článek se věnuje mnohostranné osobnosti: učiteli, řediteli školy, publicistovi a spisovateli Aloisu Uhlovi.¹ I když strávil téměř půl života v Haliči, v dějinách české literatury 19. století zaujímá prominentní, ovšem také ambivalentní postavení. V Čechách byl nejprve haněn jako ten, kdo znesvěcuje český jazyk, později byl veleben jako vlastenec. Obrozenecký mýtus o jeho národnostní konverzi nemůžeme při pozornějším pohledu na prameny potvrdit. Z málo čtených spisů i z dosud neprozkoumaných dokumentů vyvstává nový pohled na Uhlovu osobnost jako na vícejazyčného učenice a zprostředkovatele mezi kulturami, který se vymyká binárním kategoriím obrozeneckého diskurzu.

---

1 K Uhlovi dosud nemáme rozsáhlejší vědecké studie, biografický přehled poskytují jen hesla ve slovníkových pracích. Zásadní je článek Antonína Františka Rybičky v prvním českém slovníku naučném: František Ladislav Rieger (ed.), *Slovník naučný*, sv. 9, Praha: I. L. Kober 1872, s. 698. Uhle je zde uveden jako „Uhl, obyčejně Uhle“, s pročecky anektujícím dodatkem „(snad prvotně Úl)“. Rybičkův článek obsahuje některé nesprávné údaje, které se tradovaly dlouhodobě. Opravuje je z velké části až Mojmir Otruba v *Lexikonu české literatury*, (sv. 4/II, ed. Luboš Merhaut, Praha: Academia 2008, s. 1099–1100) a potom Václav Petrbok v dosud posledním slovníkovém hesle (*Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950*, sv. 15, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften 2018, s. 59–60).

Uhle se narodil roku 1780 na Starém Městě v Praze, jeho otec byl obchodník. Po gymnáziu a filozofické propedeutice studoval na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity, nedosáhl však absolutoria.² V mládí pracoval jako žurnalista a učitel jazyků v Praze, od roku 1807 do roku 1815 učil zeměpis a dějepis na gymnáziu v Jindřichově Hradci a následně do roku 1817 byl profesorem humanitních věd v Písku, kde mezi jeho žáky patřil František Ladislav Čelakovský. 1818 nastoupil na místo ředitele nově založené c. k. německé reálky ve Lvově (Lembergu). V této funkci zůstal až do svého penzionování v roce 1844 a 1848 zde zemřel.³

Uhlova údajná cesta od znesvětitele k vlastenci začíná pojednáním z roku 1812 s názvem „Sprachen in Böhmen“ (Jazyky v Čechách). Protože vyšlo v jediném čísle Uhlova krátkodechého časopiseckého projektu

---

2 Při uzavření sňatku 4. listopadu 1802 byl Uhle uveden jako „Rechtsbeflissener“ (uchazeč v oboru práv) (Archiv hlavního města Prahy, Sbírka matrik, Staré město, Farní kostel sv. Havla, HV O7, 1801–1812, Svatební kniha, s. 15).

3 V sekundární literatuře se traduje jako rok úmrtí 1849, až u Petrboka se objevuje správné datum. Dvojязыčný *Amtsblatt zur Lemberger Zeitung / Dziennik urzędowy do Gazety Lwowskiej* (1848, č. 57, 15. 5., s. 1540) informuje o Uhlově úmrtí, jako příčina smrti je uvedena meléna (černá stolice). V *Österreichisches pädagogisches Wochenblatt zur Beförderung des Erziehungs- und Volksschulwesens* (roč. 7, 1848, č. 48, 14. 6., s. 390–392) byl otištěn Uhlův nekrolog, který napsal jeho bratr Karl.

*Bohemia, für gebildete Böhmen, von Böhmen*⁴, byl stručně nazýván „Bohemia“. Vyšel jen několik let poté, co Josef Jungmann ve svých „Rozmlouváních o jazyku českém“⁵ propagoval češtinu jako vzdělávací jazyk. Uhle pochyboval o smysluplnosti tohoto projektu a napsal – jak čteme v *Ottově slovníku naučném* z roku 1907 – „hanlivý článek, v němž vytýkal chudost, nevzdělanost a zněmčilost jazyka českého a beznadějnost i podezřelost snah o jeho probuzení“⁶. Čeština sice je, uvádí Uhle v „Bohemii“, „původní zemský jazyk“,⁷ poklesla však na nízkou úroveň a je zcela nedostatečně vybavena k tomu, aby se pozvedla na jazyk vzdělců. V češtině chybí Uhlovi zejména možnost tvořit abstraktní pojmy, které považuje za nejvýraznější znak řeči vzdělců.

Reakce na „Bohemii“ na sebe nedaly dlouho čekat; první a nejostřejší pocházela od Josefa Jungmanna, který hned v příštím roce kontroval anonymním autorem s dvěma replikami:⁸ „Antibohemia“⁹ a „Slovo

4 Alois Uhle, „Sprachen in Böhmen“, *Bohemia, für gebildete Böhmen, von Böhmen*, č. 1, 1812, s. 17–46.

5 Josef Jungmann, „O jazyku českém. Rozmlouvání první a druhé“, *Hlasatel český*, roč. 1, 1806, č. 1, s. 43–49 a č. 3, s. 321–354.

6 *Ottův slovník naučný*, sv. 26, Praha: J. Otto 1907, s. 92.

7 Alois Uhle, „Sprachen in Böhmen“, *Bohemia, für gebildete Böhmen, von Böhmen*, č. 1, 1812, s. 17.

8 Obě repliky vyšly původně 1814 v listech *Prvotin pěkných umění neb Literárních příloh k c. k. Vídeňským novinám na rok 1813*, které vydával Jan Nepomuk Hromádka.

9 Opis pořízený Jaromírem Loužilem se nachází v *Literárním archivu*, sv. 8–9, Praha: Památník národního písemnictví 1974, s. 68–76.

k statečnému a blahovzdělanému Bohemariusovi“ (vyšly v roce 1814).¹⁰ Pod posměšnou přezdívkou „Bohemarius“ se stal Uhlé ikonickým nepřítelem českojazyčných vlastenců. Jan Kollár jej v roce 1832 v přepracovaném druhém vydání své *Slávy dcery*¹¹ poslal do slovanského pekla:

Při těch domech ještě novináře
Jakéhos, Uhl jménem, dostáno,
I hned za kštici jej taháno
Do pekelné k soudu Kanceláře;

Ortel vyrčen, aby toho lháře
Věčně českým trestem trestáno,
Totiž z oken na zem metáno,
A to nohy vzhůru, dolů tváře:

Kolohnát ten tudíž z vysokosti
Musel kotromelce dělati,
Tak že všechny praštěly v něm kosti;

Časopis on nectný v řeči Němce
Začal proti Čechům čarbat
S názvem: Bohemia pro Bohemce.¹²

10 Tento text je přetištěn v knize Josef Jungmann, *Boj o obrození národa*, ed. Felix Vodička, Praha: F. Kosek 1948, s. 51–62.

11 Pátý zpěv, „Acheron“, sonet č. 585, in: Jan Kollár, *Slávy dcera*, Pešť: Trattner a Károli 1832, nestránkováno.

12 Transkribováno podle: Josef Vintr, „Zásady transkripce českých textů z barokní doby“, *Listy filologické*, roč. 121, 1998, č. 3–4, s. 341–346.

Na Uhlovu obranu se proti Kollárovým invektivám jako první postavil v roce 1835 František Ladislav Čelakovský v *České včele*.¹³ Píše ve své „Obraně“, že to byl právě Uhle, kdo vzbudil v něm lásku k českému jazyku: „Pan Alois Uhle byl r. 1816 a 1817 v Písku mým humanitním učitelem, na jehožto hodiny nám dávané dosaváde s potěšením se rozpomínám a jemuž tím co živ vděčen zůstávám, že byl mezi prvními, kteří lásku k mateřskému jazyku v žácích jsou budili, na jeho krásu a dokonalost je pozorný činíce.“¹⁴

Díky životopisci Čelakovského Ignáci Janu Hanušovi vznikl v roce 1855 mýtus o Uhlově národnostní konverzi, který byl zprvu formulován v modu možnosti: V Písku vyučoval Čelakovského jistý „p. A. Uhl“ [sic!], který „vykřičen byl po celé vlasti české za nejurputnějšího Čechův nepřítele, poněvadž r. 1812 byl vydal brošurku, kterou v podezření uváděl působení vlastencův, především pak působení *Jungmannova*. Může býti, že odpověď *Jungmannova* perně ve Vídenských listech r. 1813 podaná, zmírnila pobouřenou mysl p. *Uhla*“.¹⁵

Antonín František Rybička tento příběh v Riegrově *Slovníku naučném* v roce 1872 – v době, která zvláště

13 František Ladislav Čelakovský, „Obrana“, *Česká včela*, 1835, č. 56, 8. 9., s. 287–288.

14 Citováno podle: Ignác Jan Hanuš, *Život a působení Ladislava Čelakovského*, Praha: Karl Bellmann 1855, s. 5–6.

15 Ignác Jan Hanuš, *Život a působení Ladislava Čelakovského*, Praha: Karl Bellmann 1855, s. 5.

tíhla k vytváření mýtů¹⁶ – rozvádí už ne jako domněnku, ale jako pevné přesvědčení: „rázná a ostrá odpověď Jungmanova [sic!] působila na U.-a tak hluboce, že nedlouho nato stal se z bývalého hanobitele horlivým rozšiřovatelem a vzdělavatelem řeči a literatury domácí“.¹⁷ Stejná melodie zní takřka současně v roce 1873 u Jungmannova životopisce Václava Zeleného a pro změnu Uhlova postoje nachází nový, biblický příměr: „stal se ze Šavla Pavlem, z hanobce a tupitele jazyka českého jeho přítelem“.¹⁸ Je symptomatické, že právě biografové velkých kultovních postav národního obrození konstruovali tento mýtus o národnostní konverzi. Příběh je ale poté po dlouhá desetiletí nekriticky opakován. Třeba v *Ottově slovníku naučném* v roce 1907 o Uhlovi čteme: „Pobouřený Jungmann napsal proti němu slavnou svou polemiku [...] tak mohutnou, že U. stal se záhy horlivým vlastencem-buditelem a spisovatelem českým.“¹⁹ *Masarykův slovník naučný* pojednává v roce 1933 poněkud věcněji: „Zásluhou J. Jungmanna změnil svůj skeptický názor o čes. jazyku a probouzel u svých žáků lásku k němu.“²⁰ Až Mojmir Otruba v roce 2008 v *Lexikonu české literatury* tento mýtus náznakem zpochybnil, ovšem bez

---

16 Viz: Dagmar Mocná, *Případ Šembera*. Brno: Moravská zemská knihovna 2020, s. 10.

17 František Ladislav Rieger, *Slovník naučný*, sv. 9, Praha: I. L. Kober 1872, s. 698.

18 Václav Zelený, *Život Josefa Jungmanna*, Praha: Matice česká 1873, s. 84.

19 *Ottův slovník naučný*, sv. 26, Praha: J. Otto 1907, s. 92.

20 *Masarykův slovník naučný*, sv. VII, Praha: Kompas 1933, s. 447.

blížejšího vysvětlení: Uhlův „nový pozitivní vztah k českým záležitostem (včetně jeho pozdějšího českého spisovatelství)“ byl v minulosti „vykládán – zřejmě neoprávněně – jako národnostní konverze, jež byla důsledkem Jungmannových článků.“²¹ V následující části prozkoumáme toto zpochybnění. Mýtus o Uhlově národnostní konverzi je vytrvalý ideologický konstrukt, který sice odpovídá duchu doby, ale nelze ho doložit existujícími prameny a není práv Uhlově osobnosti.

Hlavní argument, Uhlův údajný přechod od němčiny k češtině, se ukazuje jako neopodstatněný. Ačkoliv se v sekundární literatuře stále můžeme dočíst, že Uhle na základě Jungmannova výpadu začal psát česky,²² je známá jenom jediná jeho česká publikace, která vyšla bezprostředně po polemice. Je to dílo, které si objednal Filip František hrabě Krakovský z Kolovrat²³ jako báseň k vítězství koaličních armád v bitvě o Paříž proti Napoleonovi v roce 1814, na kterém měla významný podíl armáda česká. Uhle dodal vyžádanou báseň: *Vroucná píseň k srdečnému poděkování za slavné vítězství 3tího měsíce*

21 *Lexikon české literatury*, sv. 4/II, ed. Luboš Merhaut, Praha: Academia 2008, s. 1099, první a druhý sloupec.

22 Tento názor sdílí v umírněné podobě dokonce i Petrův: „Seiner früheren Skepsis zum Trotz schrieb U. später auch in tschech. Sprache.“ (Přes svoji dřívější skepsi psal U. později i v češtině.) (*Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950*, sv. 15, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften 2018, s. 59–60).

23 Filip František hrabě Krakovský z Kolovrat (1756–1836?) byl guberniálním radou v Praze a podkomorníkem císaře Františka II./I.; vlastnil nemovitosti v jižních Čechách.

Března 1814 obdržené a za hrdinské vzetí města Paříže od pro svatý pokoj společné armády. Složená od Aloysiusa Alexandra Uhla cís. král. Profesora Jindřicho-Hradeckých škol latinských, pro Panství Hrobské, v kraji Tábořském, na požádání vysoce vrozeného Pána, Pána Hraběte Filippa z Kolovrat-Krakovský, Vladíka českého téhož panství.²⁴
Text je „projev nabádavě prorakouského smýšlení“²⁵ a zpíval se na melodii císařské hymny „Zachovej nám Bože krále“:

Bože pramen vší milosti,
hle nás v prachu klečící,
Ty jsi snižitel bujnosti,
štit nás mocně krející.

Člověčstvo všudy sklíčené,
v strachu v bídě zemdlélo;
Otce, matky vsoužené,
všechno hořce želelo.

Ty jsi pohnul svatým okem
metlu pozvých těžkou svou;

---

24 Transkribováno podle: Josef Vintr, „Zásady transkripce českých textů z barokní doby“, *Listy filologické*, roč. 121, 1998, č. 3–4, s. 341–346. Báseň je uchována ve fondu Národní knihovny České republiky pod signaturou NK CR 19 A 008690.

25 Otruba v *Lexikonu české literatury*, sv. 4/II, ed. Luboš Merhaut, Praha: Academia 2008, s. 1099, druhý sloupec.

hle, hned cherubínským krokem
společni vytěžjou!

Již až v srdci jeho země
zapevněný hradama,
při oltáři děkujeme
s našim tovarišama.

Přelom meč o Bůh který chvále
nepřítelského vzteku,
ať se lidská krev až dále
neprocedí v tom věku.

Nech zatřpítit krásné zaří
svatého pokoje již;
ať se zase v zemi daří
vem od nás ten těžký kříž!

Zachovej nám otce vlasti,
opatruj nám Františka;²⁶
srdci jeho v té propasti
vracená buď dceruška!²⁷

---

26 Císař František II./I. z dynastie habsbursko-lotrinské (1768–1835), poslední císař Svaté říše římské do roku 1806, od roku 1804 císař rakouský.

27 Marie-Louise Rakouská (1791–1847), velkovévodkyně rakouská, byla dcera Františka II./I. a druhá Napoleonova manželka.

Svatý Vévodo Václave!
 přejižděj s svým praporcem
 vojsko české; ať k tvé slávě
 brzy jdeme proti něm!²⁸

Až o mnoho později vyšlo roku 1832 druhé a také poslední Uhlovo českojazyčné dílo, *Písně o české vlasti, v Polště zpívané*. Jsou to jen tři písně, které byly publikovány v *Časopise českého museum*:²⁹ „Jsou, jsou po Slovanech Čěšata“, „Bratří! povšímněte sobě“ a „Nuže, nuže, milí braši“, kterou ocitujeme jako příklad:

Nuže, nuže, milí braši,
 Zpívejme!
 Křivý hled nás neodstraší
 Nedbejme!
 Necht' si huknou,
 Kývnou, ťuknou;
 My se držíme řeči naší,
 Třebat' puknou! –

Naše není fiflenice
 Strakatá,
 Není žádná tajtrlice
 Hubatá:

28 Transkribováno podle: Josef Vintr, „Zásady transkripce českých textů z barokní doby“, *Listy filologické*, roč. 121, 1998, č. 3–4, s. 341–346.

29 *Časopis českého museum*, roč. 6, 1832, č. 4, s. 381–384.

Našeť měrná,
Není zběrná;
Od věků je milovnice
Slávy věrná.

Latinu a francouštinu
S vlaštinou,
Němčinu a židovinu
S turčinou
Neokrádá,
V svém je ráda,
Ani pustou maďařinu
Nezapřádá.

Čeština má líbeznosti
Zděděné,
Lepotou a spanilostí
Zplněné,
Neříhavé
Nehuhňavé,
Ani samou sladičností
Nešeplavé.

Proč se tedy otejdáme
Češtiny?
Proč svou mateř zapíráme
Jediní?
Není zjevná?

Není zpěvná?
 Proti hancům slova máme
 Hrdohněvná!³⁰

Ve slovníkových heslech se opakuje, že Kollár poslal Uhla neprávem do pekla: „neznaje pozdější horlivosti Uhlovy vlastenecky jej pranýřoval“.³¹ Kollár ovšem nemohl znát *Písně o české vlasti*, protože v době, kdy psal své verše, nebyly dosud publikovány. Jak vyplývá z dopisu redaktoru *Časopisu českého museum* Františku Palackému, uloženého v Památníku národního písemnictví,³² Uhle nabízel své písně k publikaci na začátku srpna 1832 a uveřejněny byly ve čtvrtém a posledním sešitu tohoto ročníku na konci prosince.³³ Druhé vydání Kollárovy *Slávy dcery* zřejmě vyšlo o něco dříve, neboť ještě v témže roce 1832 následoval svazek komentářů.³⁴ Jungmannův biograf považuje tuto koincidenci za náhodu: „A divná náhoda chtěla tomu, že právě tou dobou, když v Pešti vyřčena jest

30 Transkribováno podle: Josef Vintr, „Zásady transkripce českých textů z barokní doby“, *Listy filologické*, roč. 121, 1998, č. 3–4, s. 341–346. *Časopis českého museum*, roč. 6, 1832, č. 4, s. 383–384.

31 *Ottův slovník naučný*, sv. 26, Praha: J. Otto 1907, s. 92.

32 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Palacký František, I H 27.

33 *Časopis českého museum* vycházel čtvrtletně, vždy na konci března, června, září a prosince. Poslední sešit roku 1832 má datum 28. prosince (*Časopis českého museum*, roč. 6, 1832, č. 4, s. 498).

34 Jan Kollár, *Výklad čili Přímětky a vysvětlivky ku Slávy dceře*, Pešť: Trattner a Károli 1832.

naň hrozná kletba, Uhle způsobem velmi vřelým a důrazným osvědčil smýšlení ryze české. Nebo v časopise muzejním r. 1832 vyšly „Písně [...]“ proniknuté duchem [...] jadrně českým”.³⁵ Lze si však dost dobře představit, že Uhle svými českými básněmi teprve reagoval na Kollárovy invectivy. Indicií by mohl být titul písní, jež Uhle Palackému nabízel, totiž ne „Písně v Polště zpívané“, ale „Písně v Polště básněné“³⁶ – doklad toho, že mohly vzniknout až nedávno. V poznámce pod čarou dodává redakce, že písně zpívali Češi žijící v Haliči jako lidové.³⁷ Skutečnou popularitu těchto písní doklá-

35 Václav Zelený, *Život Josefa Jungmanna*, Praha: Matice česká 1873, s. 90.

36 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Palacký František, I H 27.

37 Tento komentář vyznívá téměř ironicky: „Písně tyto a jiných podobných více, podlé důvěrné zprávy nás od p. Spisovatele došlé, jsou plod čestného rozhorlení nad nehodným sobě počínáním mnohých rodilých Čechů v Haliči, jenž sotva přivonivše ku polštině, již za přirozený jazyk svůj se stydí, anobrž jalové tamnějších Slovanů ousměšky na češtinu, (ješto věru Haličanům a Polákům vůbec špatně slušejí), sami mnozíto pomáhají. Zpívají se tyto písně podlé melodií známých, prstonárodních. (Pozn. Redakcí.)“ (*Časopis českého museum*, roč. 6, 1832, č. 4, s. 381). Je zajímavé, že údaj „v Haliči“ je v názvu nahrazeno „v Polště“.

dá fakt, že byly uchovány více než sto let.³⁸ Můžeme však předpokládat, že písně vešly ve známost právě svým zveřejněním v *Časopise českého museum*, a to ne v Haliči, ale v zemích české koruny.

Po rozruchu s „Bohemii“ Uhle přecházel do češtiny jen výjimečně a dál publikoval německy,³⁹ jak to dělal i předtím.⁴⁰ Napsal ještě v Čechách rytířskou frašku *Die Weiße Frau von Neuhaus* (Bílá paní z Jindřichova Hradce), jejíž uvedení je doloženo v roce 1815.⁴¹

---

38 Již ve *Společenském zpěvníku* z roku 1851 je otištěná píseň „Nuže, nuže, milí bratři, zpívejme“, bez uvedení autora a s označením „Národní“ (*Společenský zpěvník*, ed. Josef Bojislav Pichl, Praha: Jaroslav Pospíšil 1851, s. 15–16; jako tempo je zde uvedeno: „odhodlaně“). Dvě písně obsahuje *Český národní zpěvník* z roku 1940, a to „Nuže, nuže, milí bratři, zpívejme“ s doplňujícím názvem „Čeština“ (zpívat podle melodie „Kdybys měla, má panenko...“) a „Jsou, jsou po Slovanech Češata“ s názvem „Češata“ (zpívat podle melodie lidové písně „Jsou, jsou na potoče ráčata...“). (*Český národní zpěvník. Písně české společnosti 19. století*, ed. Bedřich Václavek a Robert Smetana, Praha: Melantrich 1940, s. 266–268). Znění z roku 1940 jen s nepatrnými změnami odpovídá textu v *Časopise českého museum*, jen ve třetí strofě byla – zřejmě s ohledem na cenzuru v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava – „němčina“ nahrazena „hatlanina“.

39 Následující citáty z těchto publikací citujeme ve vlastním překladu.

40 Například zveřejnil básně v almanachu *Jugendblüthen* nebo články pro časopisy *Prager Allegoriker* a *Bürgerfreund*. Tyto údaje jsou převzaty z nekrologu napsaného Uhlovým bratrem, který je vcelku kritický: Karl Uhle, „Skizze aus dem Leben des am 9. Mai zu Lemberg verblichenen, quiescirten Real-Akademie-Direktors Alois Alexander Uhle“, *Österreichisches pädagogisches Wochenblatt zur Beförderung des Erziehungs- und Volksschulwesens*, roč. 7, 1848, č. 48, 14. 6., s. 390–391.

41 Údaj podle Petrboha v *Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950*, sv. 15, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften 2018, s. 60. Předloha textu se zřejmě nedochovala.

Ve Lvově ohlašovala *Allgemeine Theaterzeitung* na rok 1825 *Der Bräutigam aus Wien* (Ženich z Vídně), lidovou operu s hudbou Václava Josefa Rolečka,⁴² prý plnou vtipu a humoru.⁴³ Není známo, zda dílo bylo také provedeno. Kolem roku 1832 vyšla veršovaná báseň *Oldrich und Bozena* [sic!].⁴⁴ Příběh knížete z rodu Přemyslovců, jenž si za ženu zvolil obyčejnou selskou dívku, je pro Čechy zásadní.⁴⁵ Svoji verzi nadepíše Uhle „národní epos“, čímž se zřetelně odlišuje od Jungmanna, jenž stejnou látku zpracoval v roce 1806 jako historickou romanci. Uhlova verze je zaměřena především historicky, v rozsáhlém poznámkovém aparátu objasňuje historický kontext a pro německojazyčné publikum vysvětluje výslovnost českých jmen, která jsou tištěna bez diakritických znamének.

V době, kdy pobýval ve Lvově, psal Uhle hlavně práce historické a etnografické, které vycházely v lokálních periodikách;⁴⁶ většinu děl, i *Oldrich und Bozena*, psal pro *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde*,

42 Václav Josef Roleček (1795–1857) byl český skladatel a dirigent, který se v roce 1825 rovněž zdržoval ve Lvově.

43 *Allgemeine Theaterzeitung*, 1825, č. 70, 11. 6., s. 291.

44 Dílo vyšlo na pokračování v *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 2, 1830, č. 51, s. 400–403, č. 54, s. 423–426, č. 55, s. 434–326, č. 56, s. 441–444 a č. 57, s. 450–452.

45 *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 2, 1830, č. 51, s. 400. Podle vlastních údajů píše Uhle svůj text na základě ústního podání, jak jej slyšel v blízkosti Postoloprta.

46 Například v „haličském večerníku pro vzdělané čtenáře“ *Mnemosyne* nebo v lipském vědeckém časopise *Isis von Oken*.

Literatur und Kunst, který vycházel ve Vídni. Početné příspěvky, které zde byly otištěny, jsou zajímavé z hlediska místopisu Haliče, například překlad *Historya miasta Lwowa* Ignacy Chodynického, který vyšel 1830 také jako kniha pod názvem *Geschichtliches Tagebuch Lembergs*. Z dnešního hlediska jsou zajímavější Uhlovy autentické osobní záznamy a postřehy, například „Die Verschönerungen Lembergs, der Hauptstadt des österreichischen Galiziens, von 1820 bis 1829“⁴⁷ (Okrášlování Lvova, hlavního města rakouského Haliče, od r. 1820 do r. 1829) nebo „Die Świąconki, oder die Osterbesuche in Lemberg“⁴⁸ (Świąconki, aneb Velikonoční návštěvy ve Lvově). Uhle se v nich etabloje jako zprostředkovatel cizí kultury do německojazyčného prostoru.

Ve Lvově se Uhle také začal zajímat o polštinu, která zde jako konverzační a vzdělávací jazyk plnila podobnou funkci jako němčina v Čechách. Jeho zájem o polský jazyk šel tak daleko, že v roce 1830 v *Jahrbücher des böhmischen Museums* publikoval obsáhlou statí na téma *Klanggränzen zwischen der böhmischen und polnischen Sprache* (Zvukové hranice mezi jazykem českým a polským), kterou chtěl pomoci kontrastivní výuky vést své krajany k lepšímu praktickému používá-

47 *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 1, 1829, č. 89, 6. 11., s. 697–701 a č. 91, 15. 11., s. 716–720.

48 *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 2, 1830, č. 31, 16. 4., s. 237–241.

ní polštiny: „Afektovaná česká výslovnost neexistuje. [...] Vyumělkovanou (zdobenou) výslovnost používají fajnovní pánové a kokety, kteří nepatří k obyčejnému lidu a ti oslazují a umořují v Čechách a na Moravě ne češtinu, ale němčinu, francouzštinu, italštinu nebo angličtinu. Naproti tomu v Polsku a v Haliči funguje polština, jak je nasnadě, jako konverzační jazyk vyšších stavů.“⁴⁹ Jako hlavní rozdíl mezi češtinou a polštinou vymezuje Uhle zvukové kvality: „V polštině to není gramatika a syntax, které jsou vesměs s jazykovými zákony češtiny shodné; ale je to měkkost polské výslovnosti, jež je pro každého nepolského mluvčího a jeho jazyk nepochopitelná a jež nutí Čecha a Moravana hned k zamyšlení [...]“⁵⁰

Uhle byl jako učenec a učitel polyglot formovaný myšlením osvícenství. Sebevědomě se ucházel o místo ve zcela odlišných oborech: 1815 o místo učitele obecných světových dějin na lyceu v Lublani⁵¹ – zde psal, že je i ochoten převzít akademické místo ve

49 Alois Uhle, „Die Klanggränzen zwischen der böhmischen und der polnischen Sprache“, *Jahrbücher des böhmischen Museums für Natur- und Länderkunde, Geschichte, Kunst und Literatur*, sv. 1, 1830, seš. 4, s. 461. Stereotypy polské kultury jako aristokratické a české jako plebejské se udržely dlouho (srov. Vilém Prečan, citováno podle Libor Martinek, „Stereotypy, legendy a mýty o české literatuře v Polsku“, *Kwartalnik Opolski*, 2014, č. 2–3, s. 27).

50 Alois Uhle, „Die Klanggränzen zwischen der böhmischen und der polnischen Sprache“, *Jahrbücher des böhmischen Museums für Natur- und Länderkunde, Geschichte, Kunst und Literatur*, sv. 1, 1830, seš. 4, s. 459.

51 Wiener Universitätsarchiv, sign. PH VDIR 4 I.48.

znovuzískané Itálii⁵² – a 1817 o místo učitele numismatiky a vědy o starověku na univerzitě ve Vídni.⁵³ Životní cesta jej nakonec vedla v roce 1818 do Haliče. Když v roce 1834 Uhle odtamtud usiloval o místo vedoucího Univerzitní knihovny ve Vídni, zdůrazňoval své rozsáhlé znalosti jazyků. V podkladech se uvádí, že je znalý německého, českého, polského, ruského, francouzského, anglického, latinského, staro- i novořeckého a italského jazyka.⁵⁴ Pro své haličské žáky, kteří nerozuměli němčině jako vyučovacímu jazyku, psal latinské epigramy⁵⁵ a překládal císařskou hymnu do latiny.⁵⁶

K pozitivnímu postoji vůči češtině ho nemusel nasměrovat až Jungmann, ten sdílel Uhle už od začátku: v *Bohemii* se sice obrátil proti snaze národních buditelů etablovat češtinu jako jazyk učenců, současně ji však již tehdy doporučoval jako řeč básníků: „Nebudte nakvašeni, milí bratři v Bohemii, že Čech, a k tomu

---

52 Wiener Universitätsarchiv, sign. PH VDIR 4 I.48 8.

53 Wiener Universitätsarchiv, sign. PH VDIR 5 III.82.

54 „Grillparzers Beamtenlaufbahn, I. Aktenstücke. 63. Stück: Vortrag der Studien-Hofkommission an Kaiser Franz 1834 bezüglich der Bewerbung um die Stelle eines Vorstehers der Universitätsbibliothek“, *Jahrbuch der Grillparzer-Gesellschaft*, roč. 2, 1892, s. 92.

55 „Alienigenae ad Polonum quaestiunculae, Polonique responsa perapposita“, *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 2, 1830, 18. 5. 1830, č. 43, s. 339–340.

56 „Hymnus pro patre patriae, Francisco I., Austriae Imperatore“, *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 2, 1830, č. 10, 1. 2., s. 76.

ještě Blankböhme,⁵⁷ vyjadřuje svým jazykem vše, co jednotlivci mezi vámi mají už dávno na mysli. Milujte, udržujte a strážte i nadále jako předtím jako ozdobu literatury řeč našeho praotce Čecha, čtete ji, pište v ní a básněte v ní!”⁵⁸ Svůj výrazný emocionální vztah k češtině vyznává Uhle také v *Klanggränzen*, když ji označuje jako svou „mateřštinu“, o kterou pečuje ustavičně.⁵⁹

Snad je ale přece Jungmann nepřímou odpovědný za Uhlův další vývoj. Dovedeme si docela dobře představit, že změna jeho působiště, o kterou se snažil do roku 1818, když se přestěhoval natrvalo do Haliče, souvisí s útoky Jungmanna a jeho přívrženců. Zdá se, že ve Lvově se Uhle necítil být úplně doma a v dostatečně vlasteneckém prostředí. V *Klanggränzen* si stěžoval na rychlou jazykovou asimilaci Čechů a Moravanů žijících

---

57 Pojem „Blankböhme“ označuje českého rodilého mluvčího v Čechách a je protikladem „Deutschböhme“.

58 Alois Uhle, „Sprachen in Böhmen“, *Bohemia, für gebildete Böhmen, von Böhmen*, Nr. 1, 1812, s. 43.

59 Alois Uhle, „Die Klanggränzen zwischen der böhmischen und der polnischen Sprache“, *Jahrbücher des böhmischen Museums für Natur- und Länderkunde, Geschichte, Kunst und Literatur*, sv. 1, 1830, seš. 4, s. 458. Otruba uvádí, že Uhlův otec byl pražský Němec pocházející ze Švábska (*Lexikon české literatury*, sv. 4/II, ed. Luboš Merhaut, Praha: Academia 2008, s. 1099, první sloupec). V záznamu křestní knihy jsou u Aloysiuse Alexandra, narozeného 18. července 1780 a pokřtěného 19. července uvedena tato jména: otec, Georg Uhle, matka, Catharina Walnerin, kmotr Alexander Titrich a svědkové Franciscus Blumentritt, Joanna Gerstenhandlerin a Barbara Miltzin, což ukazuje spíše na německojazyčné než českojazyčné rodinné zázemí (Archiv hlavního města Prahy, Sbírka matrik, Staré město, Farní kostel sv. Havla, HV N5, 1771–1785, Křestní kniha, s. 82).

v Haliči, kteří, jak doslova píše, „se styděli už od první polské hraniční závory za svou mateřskou slovanskou řeč a kteří poté, bez sebemenší znalosti teorie, lámali svůj jazyk česko-polsky“.⁶⁰ Ještě důrazněji Uhle vylíčil svoji nespokojenost ve dvou dosud neuveřejněných dopisech Palackému. Píše, že ve Lvově „od začátku jen velmi zřídka mohl najít krajana, který by se odvážil pronést české slůvko k ne-českým uším“. Asimilované Čechy Uhle nazývá „Zwitter-Caricaturen“, kteří „z falešného studu, sotvaže pochytili několik málo polských slovíček, věnují všemožné úsilí tomu, aby se odnaučili češtině“. „I ti nejvíce horliví a učení badatelé v oboru slavistiky mezi Poláky“, píše dál, „považují češtinu za Popelku, od kolébky posedlačenou sestru hluboce vzdělané a milostné královské dámy polszczyzny.“⁶¹

V témže dopise Palackému vyjadřuje Uhle velkou touhu po vlasti: „zklamání ze ztráty vlasti je stále bolestné [...]“⁶², píše. Město Lvov a životní standard v Haliči se skutečně nedaly srovnávat s Prahou a životem v Čechách. V jednom článku Uhle kritizuje svůj nově zvolený domov: „Právem se už před více než

---

60 Alois Uhle, „Die Klanggränzen zwischen der böhmischen und der polnischen Sprache“, *Jahrbücher des böhmischen Museums für Natur- und Länderkunde, Geschichte, Kunst und Literatur*, sv. 1, 1830, seš. 4, s. 460.

61 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Palacký František, I H 27.

62 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Palacký František, I H 27.

padesáti let projevoval nesouhlas s tím, že právě Lvov byl zvolen jako hlavní město Haliče. Město bez řeky! Jen kalný potok [...] protéká hustě zalidněným hlavním městem."⁶³ Že Uhle píše z perspektivy Pražana, poznáme též podle jeho zjištění, že Lvov má velmi málo věží⁶⁴ a že „nedlážděné cesty jsou příčinou všudypřítomného pouličního prachu, k němuž přispívají i okolní vysoké písčité vrchy, které do města ženou laviny písku v povětří, ale přesto zabraňují jakémukoli proudění vzduchu."⁶⁵

Pokud u Uhla můžeme mluvit o posunu k vlastenectví, není způsoben konfliktem s Jungmannem po roce 1812, nýbrž zkušenostmi z Haliče po roce 1818: je to nízký životní standard ve Lvově, nespokojenost s postavením češtiny a s málo sebevědomým chováním jeho krajanů. Mýtus o konverzi, konstruovaný na základě polemiky s Jungmannem, se ukazuje jako výmysl konce 19. století, který nelze doložit faktickými prameny. Uhle se ukazuje spíše jako osobnost, která se

---

63 Alois Uhle, „Die Verschönerungen Lembergs, der Hauptstadt des österreichischen Galiziens, von 1820 bis 1829“, *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 1, 1829, č. 89, 6. 11., s. 697.

64 Alois Uhle, „Die Verschönerungen Lembergs, der Hauptstadt des österreichischen Galiziens, von 1820 bis 1829“, *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 1, 1829, č. 91, 15. 11., s. 720.

65 Alois Uhle, „Die Verschönerungen Lembergs, der Hauptstadt des österreichischen Galiziens, von 1820 bis 1829“, *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst*, roč. 1, 1829, č. 89, 6. 11., s. 697.

nedá uchopit jazykovými kategoriemi národního obrození. Jeho myšlení nemůžeme redukovat na binární opozice, ani v českém, ani v haličském kontextu; jeho osobnost je založena na pluralitním pochopení jazyků a kultur zakotveném ještě v 18. století.

Z němčiny přeložil Jiří Holý

Bohemistka Gertraude Zand vystudovala tento obor společně s filozofií a historií na univerzitách ve Vídni i v Praze. Od roku 2003 působí v roli docentky na Institutu slavistiky Vídeňské univerzity a aktivně spolupracuje při organizování literárních konferencí, pořádaných v České republice Ústavem pro českou literaturu AV ČR a podílí se na ediční činnosti při vydávání literárněvědných sborníků.

Aktuální personální bibliografii sestavuje Gertraude Zand a je volně dostupná na webových stránkách, je seřazena chronologicky vzestupně v oddílech monografie, edice sborníků, články a recenze. Náš soupis z této personální bibliografie vychází. Po konfrontování záznamů s údaji v databázích Historického ústavu AVČR (<http://hio.cas.cz>), Literárněvědné retrospektivní bibliografie Ústavu pro českou literaturu AV ČR (<http://retrobi.ucl.cas.cz>), WorldCat a katalogy vědeckých knihoven – Moravské zemské knihovny, Národní knihovny ČR a Österreichische Nationalbibliothek byl soupis upraven v souladu s katalogizačními pravidly ISBD (Mezinárodní standardní bibliografický popis) a mírně i rozšířen. K soupisu je připojen seznam citovaných periodik a jmenný rejstřík.

Bibliografický přehled publikační tvorby Gertraude Zand je uspořádán chronologicky sestupně a záznamy třídí do skupin:

- *Monografie*
  - *Redigování sborníků studií a periodik o české literatuře*
  - *Práce v časopisech a sbornících*
  - *Recenze publikací*
  - *Překlady děl českých autorů*
  - *Rozhovory a ankety v českém tisku*
-

Monografie

ZAND, Gertraude

Totaler Realismus und Peinliche Poesie: tschechische Untergrund-Literatur 1948–1953.

Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, 1998. 229 s.
ISBN 3-631-32869-9.

Ref.: MĚŠŤAN, Antonín. *Germanoslavica*. 1998, roč. 5 (10), č. 2, s. 280–281 – replika: MACHOVEC, Martin. *Literární noviny*. 1999, roč. 10, č. 44, s. 10; FIŠER, Zbyněk. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada V – literárněvědná bohemistická (Bohemica litteraria)*. 1999, roč. 48, č. 2, s. 96–98; LIEDTKE, Kathrin. *Österreichische Osthefte*.

1999, roč. 41, č. 3/4, s. 593–594; MACHOVEC, Martin. *Kritický sborník*. 1998/1999, roč. 18, č. 2/3, s. 111–121; HOLÝ, Jiří. *Česká literatura*. 1999, roč. 47, č. 6, s. 667–670; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. 1999, sv. 45, s. 330–333; ŠANDA, Zdeněk. *Kritická příloha Revolver Revue*. 2000, č. 17, s. 90–95; UHLE, Dorothea. *Bohemia*. 2000, sv. 41, č. 1, s. 237–239.

ZANDOVÁ, Gertraude

Totální realismus a trapná poezie: česká neoficiální literatura 1948–1953. Z německého orig. přel.

Zuzana Adamová.

Brno: Host, 2002. 240 s. Studium, sv. 9.

ISBN 80-7294-048-1.

Ref.: KNOPP, František. *Literární noviny*. 2002, roč. 13, č. 40, s. 6; MRÁZEK, Vít. *Respekt*. 2002, roč. 13, č. 41, s. 22; HAMAN, Aleš. *Česká literatura*. 2003, roč. 51, č. 1, s. 98–102; HOLÝ, Jiří. *Souvislosti*. 2003, č. 4, s. 310–314; KOPÁČ, Radim. *Mladá fronta Dnes*. 2003, s. B 6; MACHOVEC, Martin. *Host*. 2003, roč. 19, č. 10, s. 14–16 – replika: ADAMOVÁ, Zuzana. *Host*. 2004, roč. 20, č. 6, s. 92; MATEJOV, Fedor. *Slovenská literatúra*. 2003, roč. 50, č. 6, s. 508–510; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. 2003, sv. 49, s. 287–289.

ZAND, Gertraude a Jiří HOLÝ, eds.

Tschechisches Barock: Sprache, Literatur, Kultur =

České baroko: jazyk, literatura, kultura.

Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, 1999. 312 s.

ISBN 3-631-33268-8.

Ref.: MALURA, Jan. *Wiener Slavistisches Jahrbuch.*

1999, sv. 45, s. 313–317; VALÁŠEK, Martin. *Čeština*

doma a ve světě. 1999, roč. 7, č. 3/4, s. 224–225;

BOČKOVÁ, Hana. *Opera Slavica.* 2000, roč. 10, č. 3,

s. 54–56; HAVELKA, Tomáš. *Acta Comeniana.* 2000,

sv. 14 (38), s. 278–293; IBLER, Reinhard. *Paratexte.*

2000, roč. 1, č. 2, s. 566–569; KÁKOŠOVÁ, Zuzana.

Slovenská literatúra. 2000, roč. 47, č. 2, s. 179–183;

ŠULCKOVÁ, Martina. *Slovenská literatúra.* 2000,

roč. 47, č. 2, s. 183–186; PAVERA, Libor. *Studia*

Comeniana et historica. 2000, roč. 30, č. 63/64,

s. 255–259; OUTRATA, Filip. *Česká literatura.* 2000,

roč. 48, č. 5, s. 553–554; DOBIÁŠ, Dalibor. *Svět*

literatury. 2001, č. 21/22, s. 270–271; HÖSLINGER-

-FINCK, Annette. *Österreichische Osthefte.* 2001,

roč. 43, č. 1/2, s. 221–224; VIKTORA, Viktor. *Minu-*

lostí Západočeského kraje. 2001, sv. 36, s. 382–385;

KOUPIL, Ondřej. *Listy filologické.* 2002, roč. 125,

č. 1/2, s. 166–173.

ZANDOVÁ, Gertraude a Jiří HOLÝ, eds.

*Transfer v kontextu české literatury: vyhnání, odsun =
Transfer im Kontext der tschechischen Literatur:
Vertreibung, Aussiedlung.*

Brno: Host, 2004. 198 s. ISBN 80-7294-127-5.

Zde též: ZAND, Gertraude a Jiří HOLÝ. Předmluva;
Vorwort, s. 7–10.

Ref.: ŘEPA, Milan. *Bohemia*. 2004, roč. 45, č. 2, s. 55–58; HON, Jan. *Souvislosti*. 2005, roč. 16, č. 1; CHUCHMA, Josef. *Mladá fronta Dnes*. 2005, roč. 16, č. 127, 28. 5., příl. Kavárna, s. 4; MARTINEK, Libor. *Germanoslavica*. 2005, roč. 16, č. 2, s. 230–237; MARTINEK, Libor. *Slezský sborník*. 2005, roč. 103, č. 2, s. 586–589; MARTÍNEK, Lubomír. *Listy*. 2005, roč. 35, č. 2, s. 84–85; STREBEL, Volker. *Prager Zeitung*. 2005, roč. 14, č. 20, 28. 5., s. 14; STREBEL, Volker. *Sudetenland*. 2005, roč. 47, č. 3, s. 377–378; STREBEL, Volker. *Ostragehege*. 2005, č. 40/IV. s. 65–66; HULTSCH, Anne. *Zeitschrift für Slawistik*. 2006, roč. 51, č. 3, s. 358–361; TRÁVNÍČEK, Jiří. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. 2006, sv. 52, s. 284–287; TVRDÍK, Milan. *Svět literatury*. 2006, č. 32, s. 198–202; SCHWARZ, Wolfgang F. *Zeitschrift für Slavische Philologie*. 2007/2008, sv. 65, č. 1, s. 222–227.

HOLÝ, Jiří

Tschechische Literatur 1945–2000 : Tendenzen, Autoren, Materialien: ein Handbuch. Herausgegeben von Gertraude Zand. Aus dem Tschechischen übersetzt von Hanna Vitr und Gertraude Zand. Wiesbaden: Harrassowitz, 2011. 327 s. ISBN 978-3-447-06575-7.

Ref.: MASTEL-NOTHSTEIN, Helena. *Osteuropa*. 2012, č. 9, s. 153–155; STREBEL, Volker. *Sudetenland*. 2012, roč. 54, č. 4, s. 510–511; TIPPNER, Anja. *Zeitschrift für Slavische Philologie*. 2012/2013, sv. 69, č. 2, s. 469–471; ANTOŠÍKOVÁ, Lucie. *Die Welt der Slaven*. 2013, roč. 58, č. 2, s. 281–284; JOACHIMSTHALER, Jürgen. *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*. 2013, roč. 62, č. 3, s. 544–546; SIMONEK, Stefan. *Zeitschrift für Slawistik*. 2013, roč. 58, č. 1, s. 116–118; SCHREIBER, Eduard. *Stifter Jahrbuch*. 2014, sv. N. F. 28, s. 259–261; ŠEMBEROVÁ, Daria. *Brücken*. 2018, roč. 26, č. 1, s. 111–115.

ZAND, Gertraude a Stefan Michael NEWERKLA, eds. *Jezuitská kultura v českých zemích = Jesuitische Kultur in den böhmischen Ländern*.

Brno: Host, 2018. 472 s. ISBN 978-80-7577-698-3.

Zde též: ZAND, Gertraude a Stefan Michael NEWERKLA. Úvodem, s. 9; Zum Geleit, s. 11.

Ref.: JURÍKOVÁ, Erika. *Viera a život*. 2019, roč. 29, č. 2, s. 95–96; KOUPIL, Ondřej. *Slovo a smysl*. 2019,

roč. 16, č. 32, s. 365–368; OLEXÁK, Peter. *World Literature Studies*. 2019, sv. 11, s. 117–119; PODAVKA, Ondřej. *Česká literatura*. 2020, roč. 68, č. 2, s. 214–217.

Práce v časopisech a sbornících

ZAND, Gertraude

Die Erzählungen von Jan Zábrana: Realismus gegen den Strom.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1995, sv. 41, s. 181–191.

ZAND, Gertraude

Pavol Winczer sexagenarius.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1995, sv. 41, s. 227–232.

ZAND, Gertraude

Lunenie jako slovenské snění: Ivan Kadlečík, Ludvík Vaculík a česko-slovenské literární vztahy.

In: POSPÍŠIL, Ivo, ed. *Brněnská slovákistika a česko-slovenské vztahy*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1998, s. 142–153. ISBN 80-210-1742-2.

ZAND, Gertraude

Básník – svědek – aktivista: poetický program a vydavatelský projekt Egona Bondyho v čase stalinismu.

Česká literatura. 1998, roč. 46, č. 6, s. 639–672.

ZAND, Gertraude

Česká a rakouská literatura ve druhé polovině

20. století: (shody a rozdíly).

Host. 1998, roč. 14, č. 7, s. 54–57.

ZAND, Gertraude

Karel Šiktanc – ein „barocker“ Dichter der Gegenwart.

In: ZAND, Gertraude a Jiří HOLÝ, eds. *Tschechisches Barock: Sprache, Literatur, Kultur = České baroko: jazyk, literatura, kultura*. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, 1999, s. 295–306. ISBN 3-631-33268-8.

ZAND, Gertraude

Pierwsza wojna światowa jako „hospodská historka“ – Večery na slamníku Jaromíra Johna.

In: ŁOCH, Eugenia a Krzysztof STĘPNIK, eds. *Pierwsza wojna Światowa w literaturze polskiej i obcej*.

Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1999, s. 317–324. ISBN 978-83-2271-479-9.

ZAND, Gertraude

Sigmund Freud a česká literatura: pár slov též
o Bohumilu Hrabalovi.

In: PAULÍK, Karel, ed. *Sigmund Freud – poselství
a inspirace*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická
fakulta, 1999, s. 73–80. ISBN 80-7042-552-0.

ZAND, Gertraude

Politika, poetika, osobnosti: česko-rakouské literární
vztahy po roce 1945.

Svět literatury. 2000, č. 19, s. 98–117.

ZAND, Gertraude

Wien und Wulzeshofen: Erinnerungen von Pavla
Kytlicová und Jakub Deml an Österreich.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 2000, sv. 46,
s. 225–235.

ZAND, Gertraude

Karel Šiktanc – Herr der Sprache, Diener der Zeit.

Literatur und Kritik. 2000, č. 343/344, s. 23–26.

ZAND, Gertraude

„Výbuch času“ 1989: Jáchym Topol a staronový svět
jeho románu *Sestra*.

In: DANIEL, Vojtěch, ed. *Česká literatura na konce
tisíciletí: příspěvky z 2. kongresu světové literárněvědné
bohemy, Praha, 3.–8. července 2000*. Praha: Ústav

pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 2001, sv. 2, s. 793–800. ISBN 80-85778-30-0.

ZAND, Gertraude

Jakub Deml und die Slowakei.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 2001, sv. 47, s. 185–194.

ZAND, Gertraude

Libuše Moníková: Prager Deutsche, Mitteleuropäerin.

In: POSPÍŠIL, Ivo, ed. *Litteraria Humanitas*, 11:

Crossroads of Cultures: Central Europe = Kreuzwege der Kulturen: Mitteleuropa = Křižovatky kultur:

Střední Evropa. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 279–291. ISBN 80-210-2812-2.

ZAND, Gertraude

Obrázky z Demlova Slovenska.

In: POSPÍŠIL, Ivo a Miloš ZELENKA, eds. *Literatura*

v kontaktech (jazyk, literatura, kultura): Brněnské

česko-slovenské texty k slovakistice. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 98–106.

ISBN 978-80-210-2841-8.

ZAND, Gertraude

Die Karpato-Ukraine in der tschechischen Literatur

1918–1938. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. 2002,

sv. 48, s. 179–188.

ZAND, Gertraude

Václav Řezáčs *Nástup* – ein tschechischer Kolonialroman.

In: ZAND, Gertraude a Jiří HOLÝ, eds. *Transfer v kontextu české literatury: vyhnání, odsun = Transfer im Kontext der tschechischen Literatur: Vertreibung, Aussiedlung*. Brno: Host, 2004, s. 88–97.

ISBN 80-7294-127-5.

ZAND, Gertraude

Moderní revue.

In: SIMONEK, Stefan, ed. *Die Wiener Moderne in slawischen Periodika der Jahrhundertwende*.

Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, 2006, s. 161–180. ISBN 978-30-3910-818-3.

ZAND, Gertraude

„Auf dem Traktor sitz' ich ...“: Dekonstruktion der stalinistischen Mythologie nach Egon Bondy.

In: KLIEMS, Alfrun, Ute RASSLOFF a Peter ZAJAC, eds. *Lyrik des 20. Jahrhunderts in Ost-Mittel-Europa, 2. Sozialistischer Realismus*. Berlin: Frank & Timme, 2006, s. 493–511. ISBN 3-86596-021-4.

ZAND, Gertraude

„Výpověď z krize“: poslední dopisy Boženy Němcové.

In: PIORECKÝ, Karel, ed. *Hodnoty a hranice: svět v české literatuře, česká literatura ve světě: sborník*

příspěvků z III. kongresu světové literárněvědné bohemistiky, Praha 28. 6. – 3. 7. 2005. Sv. 3. Božena Němcová a její Babička, Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2006, s. 197–204.
ISBN 80-85778-50-5.

ZAND, Gertraude

Karel Šiktanc, un poeta „barocco“ del presente.
Hebenon. 2006/2007, roč. 11/12, řada 3, č. 7/8,
s. 70–80.

ZAND, Gertraude

Tschechische Ansätze zu einer mitteleuropäischen
Poetik des Leidens.
In: BÍLEK, Petr A. a Tomáš DIMTER, eds. *Krajina bez
vlastností: literatura a střední Evropa = Landschaft
ohne Eigenschaften: Literatur und Mitteleuropa*.
Praha: Gutenberg, 2007, s. 38–49.
ISBN 978-80-86349-30-5.

ZAND, Gertraude

Pavel Eisner jako slovensko-německý literární prostředník.
In: DUDKOVÁ, Veronika, Kristina KAISEROVÁ a Václav
PETRBOK, eds. *Na rozhraní kultur – případ Paul/Pavel
Eisner: sborník příspěvků přednesených na meziná-
rodním sympoziu*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana
Evangelisty Purkyně, 2009, s. 39–51.
ISBN 978-80-7414-172-0.

ZAND, Gertraude

Jan Ohéral a Božena Němcová.

In: KUBÍČEK, Tomáš a Milan ŘEPA, eds. *Jan Ohéral a jeho doba*. Brno: Matice moravská, 2010, s. 127–134. *Časopis Matice moravské*, supplementum 2. ISBN 978-80-7275-084-1.

ZAND, Gertraude

Membra disiecta: jinakost v denících Jana Zábrany.

In: JUNGMANNOVÁ, Lenka, ed. *Česká literatura rozhraní a okraje: IV. kongres světové literárněvědné bohemistiky Jiná česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR; Akropolis, 2010, s. 391–397. ISBN 978-80-857778-71.

ZAND, Gertraude

Pavel Eisner als slowakisch-deutscher Literaturvermittler.

In: KOELTZSCH, Ines, Michaela KUKLOVÁ a Michael WÖGERBAUER, eds. *Übersetzer zwischen den Kulturen: der Prager Publizist Paul/Pavel Eisner*. Köln-Weimar-Wien: Böhlau, 2011, s. 161–174. ISBN 978-3-4122-1407-4.

ZAND, Gertraude

Dušan Hanáks Film „322“ als neo-avantgardistische Synthese der experimentellen Kunst der 1960er Jahre. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. 2011, sv. 57, s. 77–83.

ZAND, Gertraude

Božena Němcová's Wien.

In: NEWERKLA, Stefan Michael, Hana SODEYFI a Jana VILLNOW KOMÁRKOVÁ, eds. *Miscellanea Vindobonensia Bohemica: in Erinnerung an den 200. Todestag von Josef Valentin Zlobický*. Wien: Holzhausen, 2012, s. 138–145.

ISBN 978-3-90286-800-8.

ZAND, Gertraude

Dvojí odcizení – písně Dáši Vokaté z českého undergroundu a z vídeňského exilu.

In: ZEMANOVÁ, Zuzana a Lenka POŘÍZKOVÁ, eds. *Cizinec – vyhnanec – přistěhovelec: sborník příspěvků z mezinárodního sympozia Umění a kultury střední Evropy 2011*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012, s. 299–305. ISBN 978-80-244-3032-4.

ZAND, Gertraude

Modelování čtenáře v díle Milana Kundery – na příkladu románu Nesnesitelná lehkost bytí.

In: FOŘT, Bohumil, Jiří KUDRNÁČ a Petr KYLOUSEK, eds. *Milan Kundera, aneb, Co zmůže literatura?: soubor statí o díle Milana Kundery*. Brno: Host, 2012, s. 89–95. ISBN 978-80-7294-380-7.

ZAND, Gertraude

Zkrocení zlé krajiny – Pusztá Josefa Knapa.

In: MALURA, Jan a Martin TOMÁŠEK, eds. *Krajina: vytváření prostoru v literatuře a výtvarném umění*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2012, s. 275–281. ISBN 978-80-7464-176-3.

ZAND, Gertraude

„Výbuch času“ 1989: Jáchym Topol a staronový svět jeho románu *Sestra*.

In: ŘÍHA, Ivo, ed. *Otevřený rány: vybrané studie o díle Jáchyma Topola*. Praha: Torst, 2013, s. 23–30. ISBN 978-80-7215-451-7.

ZAND, Gertraude

„Wende“ und „Underground“ im 19. Jahrhundert: das Jahr 1848 und ein Notizheft von Božena Němcová.

In: DÓZSAI, Mónika, Alfrun KLIEMS a Darina POLÁKOVÁ, eds. *Unter der Stadt: subversive Ästhetiken in Ostmitteleuropa*. Köln-Weimar-Wien: Böhlau, 2014, s. 27–40. ISBN 978-3-412-22139-3.

ZAND, Gertraude

Spor názorů a forem: nad Čapkovou Matkou.

In: SCHMARC, Vít, ed. *Obráz válek a konfliktů: V. kongres světové literárněvědné bohemistiky Válka a konflikt v české literatuře, sv. 1*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR; Akropolis, 2015, s. 102–107. ISBN 978-80-88069-13-3.

ZAND, Gertraude

Jáchym Topols Cesta do Bugulmy.

In: DOSCHEK, Jolanta a Stefan SIMONEK, eds.

Slawische Popkultur. Wien: Polnische Akademie der Wissenschaften; Wissenschaftliches Zentrum in Wien, 2015, s. 102–107. ISBN 978-3-9503-1540-0.

ZAND, Gertraude

Jáchym Topol – cestou na Východ.

In: HRABAL, Jiří, ed. *Fenomén cestopisu v literatuře a umění střední Evropy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015, s. 302–309. ISBN 978-80-244-4876-3.

ZAND, Gertraude

K recepci Haškova Švejka v Rakousku.

In: HRABAL, Jiří, ed. *Švejk ve střední Evropě*.

Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého, 2016, s. 99–106. ISBN 978-80-87895-86-3.

ZAND, Gertraude

Die „alt-neue“ Welt nach der „Explosion der Zeit“ 1989 in Jáchym Topols Roman Die Schwester.

In: KRAUSE-OLEJNICZAK, Alicja a Sławomir PIONTEK, eds. *Die „Wende“ von 1989 und ihre Spuren in den Literaturen Mitteleuropas*. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, 2017, s. 213–222. ISBN 978-3-6316-6399-8.

ZAND, Gertraude

Erst der „Aufmarsch“, dann die „Schlacht“: das Bild der Deutschen und die Kolonialisierung des Sudetenlandes nach der Vertreibung in Václav Řezáčs Roman *Bitva*.

Germanoslavica. 2017, roč. 28, č. 1/2, s. 143–150.

ZAND, Gertraude

Mythos Krejcarová: (Re-)Konstruktion und (Re-)Lektüre.

Slovo a smysl. 2017, roč. 14, č. 28, s. 74–80.

ZAND, Gertraude

Funkce němčiny v básnickém díle Egona Bondyho čtyřicátých a padesátých let.

In: KUŽEL, Petr, ed. *Myšlení a tvorba Egona Bondyho*. Praha: Filosofia, 2018, s. 395–407.

ISBN 978-80-7007-525-8.

ZAND, Gertraude

Projektion und Fiktion – Jiří Šotolas Roman *Tovaryšstvo Ježíšovo*.

In: ZAND, Gertraude a Stefan Michael NEWERKLA, eds. *Jezuitská kultura v českých zemích = Jesuitische Kultur in den böhmischen Ländern*. Brno: Host, 2018, s. 419–433. ISBN 978-80-7577-698-3.

ZAND, Gertraude

Mezi svědectvím a halucinací – Listy z vyhnanství
Egona Hostovského.

In: VANĚK, Václav a Jan WIENDL, eds. *Egon Hostovský:
literární dobrodružství českého židovského spisovatele
ve 20. století*. Praha: Univerzita Karlova,
Filozofická fakulta, 2018, s. 51–56.
ISBN 978-80-7308-887-3.

ZAND, Gertraude

Die Bedeutung des Unterirdischen im Werk von
Jáchym Topol.

In: HÖLLWERTH, Alexander, Ursula KNOLL a Helena
ULBRECHTOVÁ, eds. „*Kontaminierte Landschaften*“:
*Mitteleuropa inmitten von Krieg und Totalitarismus:
eine exemplarische Bestandsaufnahme anhand von
literarischen Texten*. Berlin et al.: Peter Lang, 2019,
s. 191–197. ISBN 978-3-6317-7104-4.

ZAND, Gertraude

Zápisník Boženy Němcové, jeho německé zdroje
a výpisky ze Stifterových Studií.

In: MOCNÁ, Dagmar a Dalibor TUREČEK, eds.
*Tradicí stvořená: Jaroslavě Janáčkové k devadesá-
tinám*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR,
2020, s. 12–24. ISBN 978-80-88069-89-8.

ZAND, Gertraude

Zur Funktion der deutschen Sprache im dichterischen Frühwerk von Egon Bondy.

In: JAMES, Petra a Helga MITTERBAUER, eds.

Vorstellungen vom Anderen in der tschechisch- und deutschsprachigen Literatur: Imaginationen und Interrelationen. Berlin: Frank & Timme, 2021, s. 107–123. ISBN 978-3-7329-9540-0.

ZAND, Gertraude

„Super-Sexdadaismus!": zur Epigrammatik in der Edice Půlnoc und zur Poetik von Bohumil Hrabal.

In: GÖLZ, Christine, Alfrun KLIEMS a Birgit KREHL, eds. *Haiku – Epigramm – Kurzgedicht: kleine Formen in der Lyrik Mittel- und Osteuropas.*

Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 2021, s. 109–117. ISBN 978-3-4125-1185-2.

ZAND, Gertraude

Eine (poetische) Freundschaft über Zeiten und Grenzen: Bohumila Grögerová und Friederike Mayröcker.

In: MÜLLER-FUNK, Wolfgang, Jan BUDŇÁK, Tomáš POSPÍŠIL a Aleš URVÁLEK, eds. *30 Jahre Grenze und Nachbarschaft in Zentraleuropa: Literatur, Kultur und Geschichte.* Tübingen: Narr Francke Attempto, 2022, s. 143–158. ISBN 978-3-7720-5723-6.

ZAND, Gertraude

Wien und Prag in Milena Jesenskás ersten Feuilletons.

In: DOSCHEK, Jolanta, Krzysztof KOROTKICH

a Jarosław ŁAWSKI, eds. *Österreich und die slawischen Länder: Fragen des Kulturtransfers im Lichte von Literatur- und Kulturgeschichte*. Lausanne et al.:

Peter Lang, 2022, s. 125–136. ISBN 978-3-6318-9842-0.

ZAND, Gertraude

Videň Boženy Němcové a její Babičky.

Videňské svobodné listy. 2022, roč. 77, č. 45/46, listopad, s. 9.

ZAND, Gertraude

Videňské fejetony Mileny Jesenské.

Videňské svobodné listy. 2023, roč. 78, č. 45/46, listopad, s. 6–7.

Recenze

HOLÝ, Jiří. *Práce a básnivost: estetický projekt světa Vladislava Vančury*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0134-3.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1991, sv. 37, s. 263–264.

MACHALA, Lubomír a Eduard PETRŮ, eds. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátků do současnosti*. Olomouc: Rubico, 1994.

ISBN 80-85839-04-0.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1994, sv. 40, s. 201–204.

KOŽMÍN, Zdeněk. *Skácel*. Brno: Jota, 1994.

ISBN 80-85617-44-7.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1995, sv. 41, s. 293–295.

SCHAMSCHULA, Walter. *Geschichte der tschechischen Literatur. Band 2. Von der Romantik bis zum Ersten Weltkrieg*. Köln: Böhlau, 1995.

ISBN 3-412-0275-2.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1996, sv. 42, s. 242–245.

Zeitschrift für Slawistik. 2004, roč. 49, č. 3, s. 367–370.

TIELSCH, Ilse. *Die Zerstörung der Bilder unsentimentale Reise durch Mähren und Böhmen*. Graz; Wien; Köln: Styria, 1991.

Österreichische *Osthefte*. 1997, roč. 39, č. 2, s. 320–323.

SCHWARZ, Wolfgang F., Jiří HOLÝ a Milan JANKOVIČ, eds. *Prager Schule: Kontinuität und Wandel: Arbeiten zur Literaturästhetik und Poetik der Narration*. Frankfurt am Main: Vervuert, 1997.

ISBN 3-89354-261-2.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1998, sv. 44, s. 258–261.

KOSKOVÁ, Helena. *Milan Kundera*. Praha: H & H, 1998. ISBN 80-86022-19-6.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 1999, sv. 45, s. 317–320.

PILAŘ, Martin. *Underground: kapitoly o českém literárním undergroundu*. Brno: Host, 1999.

ISBN 80-86055-67-1.

Česká literatura. 2000, roč. 48, č. 4, s. 444–447.

EICHWEDE, Wolfgang, ed. *Samizdat: alternative Kultur in Zentral- und Osteuropa: die 60er bis 80er Jahre*. Bremen: Forschungsstelle Osteuropa an der Universität Bremen, 2000. ISBN 3-86108-338-8.

Bohemia. 2001, sv. 42, č. 1, s. 33–35.

BÁTOROVÁ, Mária. *J. C. Hronský a moderna: mýtus a mytológia v literatúre*. Bratislava: Veda, 2000.

ISBN 80-224-0613-9.

Opera Slavica. 2002, roč. 12, č. 1, s. 53–56.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Příběh je mrtev?: schizmata a dilemata moderní prózy*. Brno: Host, 2003.

ISBN 80-7294-079-1.

Wiener Slavistisches Jahrbuch. 2003, sv. 49, s. 287–289.

PETRŮ, Eduard. *Zrcadlo skutečnosti: kniha o středověké, renesanční a barokní parodii*. Praha: ISV, 2002.

ISBN 80-85866-90-0.

Zeitschrift für Slawistik. 2004, roč. 49, č. 2, s. 247–249.

HOLÝ, Jiří. *Geschichte der tschechischen Literatur des 20. Jahrhunderts*. Wien: Edition Praesens, 2003.

ISBN 3-7069-0145-5.

Zeitschrift für Slavische Philologie. 2004, sv. 63, č. 1, s. 220–224.

SCHAMSCHULA, Walter. *Geschichte der tschechischen Literatur. Band 3. Von der Gründung der Republik bis zur Gegenwart*. Köln: Böhlau, 2004.

ISBN 3-412-07495-0.

Zeitschrift für Slawistik. 2005, roč. 50, č. 2, s. 375–379.

HIRŠAL, Josef a Jiří KOLÁŘ, eds. *Život je všude: almanach z roku 1956*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2005.

ISBN 80-7185-759-9.

Slovo a smysl. 2007, roč. 4, č. 7, s. 286–292.

MAINX, Oskar. *Poezie jako mýtus, svědectví a hra: kapitoly z básnické poetiky Egona Bondyho*. Ostrava: Protimluv, 2007. ISBN 978-80-254-0248-1. *Slovo a smysl*. 2009, roč. 6, č. 11/12, s. 259–262.

KOLÁR, Jaroslav. *Sondy: marginálie k historickému myšlení o české literatuře*. Brno: Atlantis, 2007. ISBN 978-80-7108-293-4. *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. 2009, sv. 55, s. 300–304.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. Praha: Academia, 1985–2008. ISBN 80-200-0345-2. *Zeitschrift für Slavische Philologie*. 2009, sv. 66, č. 2, s. 478–482.

STANOVSKÁ, Sylvie a Manfred KERN, eds. *Alt-tschechische Liebeslyrik: Texte, Übersetzungen und Kommentar*. Wien: Praesens, 2010. ISBN 978-3-7069-0404-9; STANOVSKÁ, Sylvie a Manfred KERN, eds. *Staročeské a německé milostné básnictví vrcholného středověku*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6342-6. *Zeitschrift für Slawistik*. 2014, roč. 59, č. 3, s. 420–424.

FISCHEROVÁ, Andrea a Marek NEKULA, eds. *Ich träume von Prag: Deutsch-tschechische literarische Grenzgänge*. Passau: Karl Stutz, 2012.

ISBN 978-3-88849-068-2.

Česká literatura. 2014, roč. 62, č. 6, s. 852–856.

WINCZER, Pavol. *Literatúra v hľadani čitateľa: 20. roky: Karel Čapek, Ilja Erenburg*. Bratislava: VEDA, 2013. ISBN 978-80-2241-330-5.

Zeitschrift für Slavische Philologie. 2013/2014, sv. 70, č. 2, s. 424–431.

MACHOVEC, Martin. *K interpretaci české podzemní a undergroundové literatury 1948–1989*. Praha: Torst, 2021. ISBN 978-80-7215-691-7.

Slovo a smysl. 2022, roč. 19, č. 41, s. 173–179.

ČERNÁ, Jana = Honza KREJCAROVÁ. *Totale Sehnsucht. Liebesbrief – Gedichte – Clarissa – Gefängnis*. Ausgewählt und übersetzt von Martina Lisa, mit einem Nachwort von Matteo Colombi. Wien und Prag: Kētos 2022. ISBN 978-3-903124-24-0.

e*forum. Institut pro studium literatury, 15. 5. 2024.

Zprávy o literárních aktivitách

ZAND, Gertraude

Tschechische Gegenwartsliteratur in der Wiener Alten Schmiede. [O pořadech autorského čtení.] *Germanoslavica*. 1996, roč. 3(8), č. 2, s. 350–354.

ZAND, Gertraude

Nahe zu unvertraut: Festival tschechischer Gegenwarts-
literatur im Wiener Schauspielhaus [24.–26. 10. 1997].
Germanoslavica. 1996, roč. 5(10), č. 2, s. 286–289.

ZAND, Gertraude

Der Tod hört auf den Namen Josef Novák: der
tschechische „Kultautor“ Jáchym Topol liest heute im
Wiener Palais Liechtenstein.
Der Standard. 2000, 9. Februar, s. 16.

ZAND, Gertraude

In Nachbars Poesiegarten: tschechische Literatur in
der Alten Schmiede.
Der Standard. 2007, 19. März, s. 18.

ZAND, Gertraude

Schwerpunkt: neue Literatur aus Tschechien: Einlei-
tung.
Lichtungen. 2008, roč. 29, č. 116, s. 44–45.

ZAND, Gertraude

Zwischen nationalen und transnationalen Erinne-
rungsnarrativen. [O konferenci 23.–25. 11. 2018,
Regensburg.]
Bohemia. 2019, sv. 59, č. 1, s. 165–166.

ŠIKTANC, Karel. Hrad Kost = Burg Bein: fünf Gedichte nach einer Auswahl des Dichters. *Literatur und Kritik*. 2000, č. 343/344, s. 27–33.

ŠIKTANC, Karel. *Hlomoží lom* = *Der Steinbruch rumort: Gedicht*. *Podium*. 2003, č. 129/130, s. 68–69.

BONDY, Egon. *Totaler Realismus / Totální realismus*. *Wiecker Bote*. 2005, roč. 11, č. 16, s. 19–31. Dále od G. Zand komentář k překladu, s. 32–44.

DENEMARKOVÁ, Radka. *Geld von Hitler* (Roman-kapitel). *Der Hammer*. 2007, April, s. 7.

HAKL, Emil. Erinnerung an Ozzy (Erzählung). *Der Hammer*. 2007, April, s. 3–4.

Rozhovory, ankety a zprávy v českém tisku

Jaký je váš vztah k RR?
In: HOŘEJŠÍ, Tamara, ed. *15 let Revolver Revue*. Praha: Sdružení na podporu vydávání časopisů, 2001, s. 76. ISBN 978-80-8523-936-2.

NEJEDLÝ, Jan. Grázlové a soudruzi: rozhovor s rakouskou bohemistkou Gertraude Zandovou [u příležitosti vydání její knihy *Totální realismus a trapná poezie*].

Tvar. 2002, roč. 13, č. 18, s. 6–7.

KOPÁČ, Radim. Česká hra s trapností viděná z Vídně: rakouská slavistka Gertraude Zandová se ponořila do tuzemského literárního undergroundu.

Mladá fronta Dnes. 2003, roč. 14, č. 37, 8./9. 3., s. B 6.

KOUBA, Karel. Česká literatura ve Vídni.

A2. 2007, roč. 3, č. 20, s. 6.

WINKLER, Kristina. 30 Jahre Grenze und Nachbarschaft: 5. bis 7. Dezember 2019 in Šafov und Drosendorf.

Germanoslavica. 2021, roč. 32, č. 2, s. 133–136.

Návštěva zahraničních bohemistů na Pammrově.

Věstník Společnosti Anny Pammrové. 2023, č. 77, červenec, s. 22.

Acta Comeniana. ISSN 0231-5955.
A2. ISSN 1801-4542.
Bohemia. ISSN 1642-9893.
Brücken. Germanistisches Jahrbuch Tschechien-Slowakei. ISSN 1803-456X.
Časopis Matice moravské. ISSN 0323-052X.
Česká literatura. ISSN 0009-0468.
Čeština doma a ve světě. ISSN 1210-9339.
Germanoslavica. ISSN 1210-9029.
Der Hammer.
Hebenon. ISSN 2035-1623.
Host. ISSN 2336-2944.
Kritická příloha Revolver Revue. ISSN 1210-2881.
Kritický sborník. ISSN 0862-819X.
Lichtungen. ISSN 1012-4705.
Listy. ISSN 1213-0249.
Listy filologické = Folia Philologica. ISSN 0024-4457.
Literární noviny. ISSN 1990-2020.
Literatur und Kritik. ISSN 0024-466X.
Minulostí Západočeského kraje. ISSN 0544-3830.
Mladá fronta Dnes. ISSN 1210-1168.
Opera Slavica. ISSN 1211-7676.
Österreichische Osthefte. ISSN 0029-9375.
Osteuropa. ISSN 0030-6428.
Ostragehege. ISSN 0947-1286.
Paratexte. ISSN 1615-1119.

Podium.
 Prager Zeitung. ISSN 1211-6998.
 Respekt. ISSN 0862-6545.
 Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity,
     řada V – literárněvědná bohemistická (Bohemica
     litteraria). ISSN 1213-2144.
 Slezský sborník. ISSN 0037-6833.
 Slovenská literatúra. ISSN 0037-6973.
 Slovo a smysl. ISSN 1214-7915.
 Souvislosti. ISSN 0862-6928.
 Der Standard.
 Stifter Jahrbuch. ISSN 0932-2701.
 Studia Comeniana et historica. ISSN 0323-2220.
 Sudetenland. ISSN 0562-5173.
 Svět literatury. ISSN 2336-6729.
 Tvar. ISSN 0862-657X.
 Věstník Společnosti Anny Pammrové.
 Vídeňské svobodné listy.
 Viera a život. ISSN 0316-3210.
 Die Welt der Slaven. ISSN 0043-2520.
 Wiecker Bote. ISSN 1615-2484.
 Wiener Slavistisches Jahrbuch. ISSN 0258-6835.
 World Literature Studies. ISSN 1337-9275.
 Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung.
     ISSN 0948-8294.
 Zeitschrift für Slavische Philologie. ISSN 0044-3492.
 Zeitschrift für Slawistik. ISSN 0044-3506.

- Antošíková, Lucie (1982–) 42
- Bátorová, Mária (1950–) 59
- Bílek, Petr A. (1962–) 48
- Bočková, Hana (1955–) 40
- Bondy, Egon (1930–2007) 7, 10, 44, 47, 53, 55, 60, 63
- Budňák, Jan (1978–) 56
- Čapek, Karel (1890–1938) 52, 61
- Čelakovský, František Ladislav (1799–1852) 16, 19
- Daniel, Vojtěch (1971–) 45
- Deml, Jakub (1878–1961) 7, 45–46
- Denemarková, Radka (1968–) 63
- Dimter, Tomáš (1974–) 48
- Dobiáš, Dalibor (1977–) 40
- Doschek, Jolanta (1960–) 52, 56
- Dózsai, Mónika (1971–) 51
- Dudková, Veronika (1969–) 48
- Eichwede, Wolfgang (1942–) 58
- Eisner, Pavel (1889–1958) 48–49
- Erenburg, Ilja Grigorjevič (1891–1967) 61
- Fischerová, Andrea (1977–) 61
- Fišer, Zbyněk (1959–) 38
- Fořt, Bohumil (1973–) 51
- Freud, Sigmund (1856–1939) 28, 45
- Gölz, Christine (1964–2022) 55
- Grögerová, Bohumila (1921–2014) 56
- Hakl, Emil (1958–) 63

- Haman, Aleš (1932–2023) 39
- Hanák, Dušan (1938–) 50
- Hanuš, Ignác Jan (1812–1869) 19
- Hašek, Jaroslav (1883–1923) 13, 52
- Havelka, Tomáš (1967–) 40
- Hiršal, Josef (1920–2003) 60
- Höllwerth, Alexander (1976–) 54
- Holý, Jiří (1953–) 12, 36, 39–42, 44, 47, 57–59
- Hon, Jan (1981–) 41
- Hořejší, Tamara 64
- Höslinger-Finck, Annette (1967–) 40
- Hostovský, Egon (1908–1973) 54
- Hrabal, Bohumil (1914–1997) 7, 45, 55
- Hrabal, Jiří (1973–) 52
- Hromádka, Jan Nepomuk (1783–1850) 17
- Hronský, Jozef Cíger (1896–1960) 59
- Hultsch, Anne (1972–) 41
- Chuchma, Josef (1959–) 41
- Ibler, Reinhard (1952–) 40
- James, Petra (1978–) 55
- Jankovič, Milan (1929–2019) 58
- Jesenská, Milena (1896–1944) 56
- Joachimsthaler, Jürgen (1964–2018) 42
- John, Jaromír (1882–1952) 44
- Jungmann, Josef (1773–1847) 17–21, 26, 27, 29, 32, 33, 35
- Jungmannová, Lenka (1967–) 49
- Juríková, Erika (1974–) 42
- Kadlečík, Ivan (1938–2014) 43

- Kaiserová, Kristina (1956–) 48
- Kákošová, Zuzana (1954–) 40
- Kern, Manfred (1968–) 60
- Kliems, Alfrun (1969–) 47, 51, 55
- Knap, Josef (1900–1973) 11, 51
- Knoll, Ursula (1981–) 54
- Knopp, František (1946–2014) 39
- Koeltzsch, Ines (1977–) 49
- Kolár, Jaroslav (1929–2013) 60
- Kollár, Jan (1793–1852) 18, 19, 26, 27
- Kolář, Jiří (1914–2002) 60
- Kopáč, Radim (1976–) 39, 64
- Korotkich, Krzysztof (1973–) 56
- Kosková, Helena (1935–) 58
- Kouba, Karel (1980–) 64
- Koupil, Ondřej (1972–) 40, 42
- Kožmín, Zdeněk (1925–2007) 57
- Krakovský z Kolovrat, Filip František, hrabě (1756–1836?) 21, 22
- Krause-Olejniczak, Alicja (1988–) 53
- Krehl, Birgit (1961–) 55
- Krejcarová, Jana (1928–1981) 7, 10, 53, 61
- Kubiček, Tomáš (1966–) 49
- Kudrnáč, Jiří (1953–) 51
- Kuklová, Michaela (1975–) 49
- Kundera, Milan (1929–2023) 50–51, 58
- Kužel, Petr (1982–) 53
- Kytlicová, Pavla (1874–1932) 45
- Ławski, Jarosław (1968–) 56

- Liedtke, Kathrin (1967–) 38
- Łoch, Eugenia (1926–) 44
- Loužil, Jaromír (1926–2013) 17
- Machala, Lubomír (1958–) 57
- Machovec, Martin (1956–) 38–39, 61
- Malura, Jan (1971–) 14, 40, 51
- Martínek, Libor (1965–) 31, 41
- Martínek, Lubomír (1954–) 41
- Mastel-Nothstein, Helena 42
- Matejov, Fedor (1954–) 39
- Mayröcker, Friederike (1924–2021) 56
- Merhaut, Luboš (1961–) 15, 21, 22, 33
- Měšťan, Antonín (1930–2004) 38
- Mitterbauer, Helga (1962–) 55
- Mocná, Dagmar (1958–) 20, 55
- Moníková, Libuše (1945–1998) 7, 46
- Mrázek, Vít 39
- Müller-Funk, Wolfgang (1952–) 56
- Nejedlý, Jan (1971–) 64
- Nekula, Marek (1965–) 61
- Němcová, Božena (1820–1862) 7, 10–11, 48–51, 55–56
- Newerkla, Stefan Michael (1972–) 5, 8, 12, 42, 50, 54
- Ohéřal, Jan (1810–1868) 49
- Olexák, Peter (1973–) 43
- Otruba, Mojmír (1923–2003) 15, 20, 22, 33
- Outrata, Filip (1975–) 40
- Palacký, František (1798–1876) 26–27, 34
- Pavera, Libor (1972–) 40

- Petrbok, Václav (1972–) 15–16, 21, 28, 49
- Petrů, Eduard (1928–2006) 57, 59
- Pilař, Martin (1955–) 58
- Piontek, Sławomir (1968–) 53
- Piorecký, Karel (1978–) 48
- Podavka, Ondřej (1986–) 43
- Poláková, Darina (1977–) 51
- Pořízková, Lenka (1980–) 50
- Pospíšil, Ivo (1952–) 43, 46
- Pospíšil, Tomáš (1960–) 56
- Rassloff, Ute (1958–) 47
- Rieger, František Ladislav (1818–1903) 15, 19, 20
- Roleček, Václav Josef (1795–1857) 29
- Rybička, Antonín František (1812–1899) 15, 19
- Řepa, Milan (1970–) 41, 49
- Řezáč, Václav (1901–1956) 11–12, 47, 53
- Říha, Ivo (1975–) 51
- Schamschula, Walter (1929–2024) 57, 59
- Schmarc, Vít (1979–) 52
- Schreiber, Eduard (1939–) 42
- Schwarz, Wolfgang F. (1916–2012) 41, 58
- Simonek, Stefan (1964–) 42, 47, 52
- Skácel, Jan (1922–1989) 57
- Sodeyfi, Hana (1951–) 50
- Smetana, Robert 28
- Stanovská, Sylvie (1969–) 60
- Stępnik, Krzysztof (1949–) 44
- Stifter, Adalbert (1805–1868) 42, 55

- Strebel, Volker (1962–) 41–42
Šanda, Zdeněk (1966–) 39
Šemberová, Daria (1989–) 42
Šiktanc, Karel (1928–2021) 7, 12, 44–45, 48, 63
Šotola, Jiří (1924–1989) 54
Šulcková, Martina (1973–) 40
Tielsch, Ilse (1929–2023) 58
Tippner, Anja (1963–) 42
Tomášek, Martin (1969–) 51
Topol, Jáchym (1962–) 7, 10, 45, 51–54, 62
Trávníček, Jiří (1960–) 39, 41, 59
Tureček, Dalibor (1957–) 55
Tvrdík, Milan (1953–) 41
Uhle, Alois (1780–1848) 15–22, 24, 26–35
Uhle, Dorothea (1964–) 39
Ulbrechtová, Helena (1971–) 54
Urválek, Aleš (1974–) 56
Václavek, Bedřich (1897–1943) 28
Vaculík, Ludvík (1926–2015) 43
Valášek, Martin (1972–) 40
Vančura, Vladislav (1891–1942) 57
Vaněk, Václav (1963–) 54
Viktora, Viktor (1942–2022) 40
Villnow-Komárková, Jana (1980–) 50
Vintr, Hanna (1968–) 42
Vintr, Josef (1938–) 12, 18, 22, 24, 26
Vokatá, Dáša (1954–) 50
Wiendl, Jan (1969–) 54

Winczer, Pavol (1935–2014) 43, 61

Winkler, Kristina (1994–) 64

Wögerbauer, Michael (1972–) 49

Zábrana, Jan (1931–1984) 7, 11, 43, 49

Zajac, Peter (1946–) 47

Zand, Gertraude (1964–) 3–5, 7–15, 37–56, 62–64

Zelenka, Miloš (1961–) 46

Zelený, Václav 20, 27

Zemanová, Zuzana (1983–) 50

Zlobický, Josef Valentin (1743–1810) 50

1993	Susanna Roth
1994	Eva Anderson
1995	Karin Mossdal
1997	Vačo Draganov Rakovskij
1998	Oleg Michajlovič Malevič Viktoria Aleksandrovna Kamenskaja
1999	Christa Rothmeier
2000	Jean Grosu
2001	Ewald Osers
2002	Aero Balk
2003	Leszek Engelking
2004	Reiner Kunze
2005	István Vörös
2006	Margarita Kyurchieva
2007	Eckhard Thiele
2008	Edgar de Bruin
2009	Tat Tu Duong
2010	Anželina Penčeva
2011	Andrzej Czcibor-Piotrowski
2017	Urs Heftrich
2018	Robert Burton Pynsent
2019	Annalisa Cosentino
2020	Xavier Galmiche
2021	Dorota Dobrew
2022	Alessandro Catalano
2023	Stefano Michael Newerkla

Členové poroty ceny
Premia Bohemica v roce 2024

prof. PhDr. Petr Bílek, CSc. (Ústav české literatury
a komparatistiky FF UK)

doc. PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D. (Ústav české literatury
FF MU)

PaedDr. Ivo Harák, Ph.D. (Obec spisovatelů)

doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D. (Ústav české literatury
a komparatistiky FF UK)

Mgr. Jiří Hrabal, Ph.D. (Katedra bohemistiky FF UP)

prof. PaedDr. Vladimír Papoušek, CSc. (Ústav bohemi-
stiky FF JČU)

prof. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D. (Ústav románských studií
FF UK)

Dr. Christa Rothmeier (Universität Wien)

István Vörös, Ph.D. (Pázmány Péter Katolikus Egyetem)

doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D. (Ústav české literatury
a komparatistiky FF UK)

Urs Heftrich.

Brno 2018. ISBN 978-80-7051-244-9.

Annalisa Cosentino.

Brno 2020. ISBN 978-80-7051-290-6.

Xavier Galmiche.

Brno 2020. ISBN 978-80-7051-292-0.

Dorota Dobrew.

Brno 2021. ISBN 978-80-7051-308-8.

Alessandro Catalano.

Brno 2022. ISBN 978-80-7051-324-8.

Stefan Michael Newerkla.

Brno 2023. ISBN 978-80-7051-340-8.

Obsah

Premia Bohemica	5
Gertraude Zand (medailonek)	7
Laudatio pro Gertraude Zand	8
„Bohemarius“ Alois Uhle – neoprávněný mýtus o národnostní konverzi	15
Bohemika v tvorbě Gertraude Zand	37
Seznam citovaných periodik	65
Jmenný rejstřík	67
Laureáti	74

Gertraude Zand

Autoři textů Ass.-Prof. Mag. Dr. Gertraude Zand,
prof. Mgr. Jan Malura, Ph.D. a prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

Redakce Eva Čechová

Jazyková korektura Vladimíra Derková

Bibliografie doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc.

za spolupráce s autorkou

Překlad z němčiny Jiří Holý

Obálka a grafická úprava Lucie a Ivan Mrázovi

Sazba Orbis litera, s. r. o.

Vydala Moravská zemská knihovna v Brně,

Kounicova 65a, 601 87 Brno, 2024

Tisk Print Group, Štětín

ISBN 978-80-7051-349-1

www.mzk.cz